

עבודה נלוות לרסיטל

*Chopin - Polonaise in C
minor, Op. 40 No. 2*

מנחה:

תיכון

סמל המוסד:

קונסרבטוריון

מבוא:

שופן נולד בשנת 1810 בפולין, ובגיל צעיר בלט כשרונו המוזיקאלי. בשנת 1829 סיים שופן את לימודיו בבית הספר למוזיקה של וורשה. באותה תקופה התרחש המרד הפולני בשלטון הרוסי, שהיווה את יריית הפתיחה למלחמה בין הצדדים. אירועים קשים אלו במולדתו והדאגה למשפחתו, השפיעו על שופן, וניכרים ביצירות שכתב ובסגנונו, שקיבל פאן דרמטי ועוצמתי.

באוגוסט 1831 נסע שופן לפריז, וחווה משבר נפשי קשה, בעקבות כשלון המרד הפולני וכיבוש וורשה, ובעקבות ביטול אירוסיו. מאחר ששופן קבע עצמו פליט פוליטי, נאסר עליו לחזור למולדתו ולהיפגש עם משפחתו וחבריו, שנשארו בפולין.

בשנים 1837-1847 חי שופן עם הסופרת ז'ורז' סאנד. הייתה זו תקופה פורייה ביותר בחייו כמלחין, וכאשר נפרדו דרכיהם בשנת 1847, החלה הדרדרות במצבו הנפשי והבריאותי של שופן.

ב-17 באוקטובר 1849 נפטר שופן ממחלת השחפת, בן 39 שנים בלבד, ונקבר בפריז. על פי צוואתו הוצא ליבו מגופו ונטמן בכנסיית "הצלב הקדוש" שבוורשה. יצירתו של שופן, באופן יוצא דופן, התרכזה כמעט באופן מוחלט ביצירות לפסנתר סולו, ביניהן פולונזים, אטיודים נוקטורנים ועוד.

התקופה הרומנטית, שהגיעה לשיאה במאה ה-19, מדגישה את הייחודיות והאותנטיות שבאדם ובאומה. דבר זה משתקף בגל הלאומיות ששטף את אירופה, שהחל במהפכה הצרפתית ב-1789.

התנועה הרומנטית באה על רקע המהפכה התעשייתית, ובמידה רבה מהווה תנועת נגד לגישה לפיה אפשר להסביר כל דבר על ידי המדע והשכל. כמו כן, האמנות של התקופה הרומנטית התמקדה ביופי של עולם הטבע, בעיקר בחלקים הפראיים והסוערים שלו, כתגובה להתקדמות המדעית ולתהליכים שכללו ייצור המוני ועיור. השפה המוזיקלית הרומנטית, בהשוואה לתקופה הקלאסית שקדמה לה, מתאפיינת במלודיות מפותחות ואישיות יותר, התפתחות של השפה ההרמונית, ושל הממד הקצבי. בהתאם לאידיאלים של התקופה, ישנו דגש מיוחד על מסורות עממיות, ניבים מוזיקליים מקומיים, דרכי חיים אותנטיות, האדרת הרגש, ואף בעל-טבעי.

המאפיינים הבסיסיים של הפולונז הם משקל של 3/4, קצב מתון, ואופי נכבד. ישנן שתי תבניות ריתמיות המאפיינות את הפולונז: הראשונה, צירוף של שמינית ושני חלקי שש עשרה, ואחריהם ארבע שמיניות. השנייה, ארבעה חלקי שש עשרה ואחריהם שני רבעים.

המבנה הנהוג של הפולונז הוא מבנה משולש, שבנוי בצורת A B A. חלק מהפולונזים נכתבו בצורת רונדו - בעלי נושא מרכזי שחוזר על עצמו ומספר נושאים מנוגדים אליו. שורשיו של הפולונז במאה ה-16, כשיר-ריקוד מקובל בקרב בני המעמד הנמוך. מאוחר יותר הפך ליצירה אינסטרומנטלית, ומתקופת הבארוק הפך לריקוד שכיח, ושימש בטקסים רשמיים וציבוריים ובחגיגות, והפך לביטוי של הרוח הלאומית הפולנית. שופן כתב פולונזים מגיל צעיר מאוד, יצירות שנשענו ברובן על עבודות דומות שנכתבו קודם לכן. תפנית החלה מהפולונזים אופוס 26, מנקודה זו ואלך החלו להישמע צלילים הרואים ומתריסים איתם הביע שופן את היחס שלו למולדתו ואת תגובותיו למאורעות שהתחוללו בפולין.

ניתוח היצירה:

היצירה נפתחת באווירה קודרת. המלודיה מופיעה בבס בהכפלה של אוקטבה, והיא מכילה את ארבעת המוטיבים עליהם מבוססת היצירה כולה. שלושה מוטיבים מופיעים בתיבות 3-4, ובתיבות 5-6:

1. **אקורד מפורק בעלייה נועזת בדילוגים.**

2. **ירידה של טרצה בצעדים.**

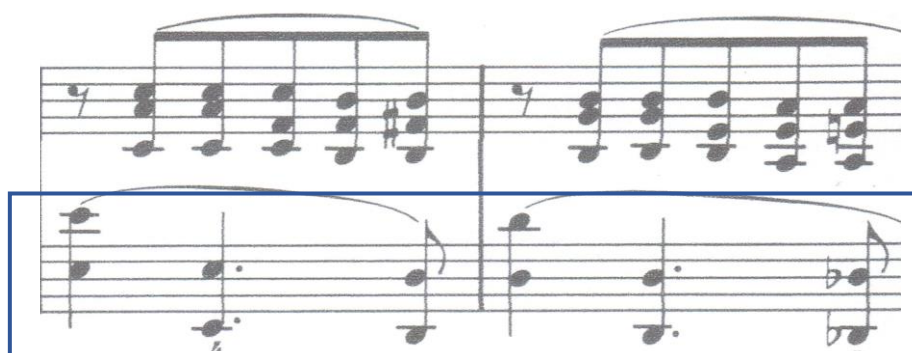
3. **תבנית של שכן כפול.**

מבחינה קצבית, בולט המקצב המנוקד, שמדגיש את האופי התקיף וקורא התיגר. מעניין לציין שהיצירה נכתבה בספרד, ובעיני אפשר למצוא בה אלמנטים שמזכירים את המוזיקה הספרדית: העלייה הנועזת במלודיה והשכן הכפול.

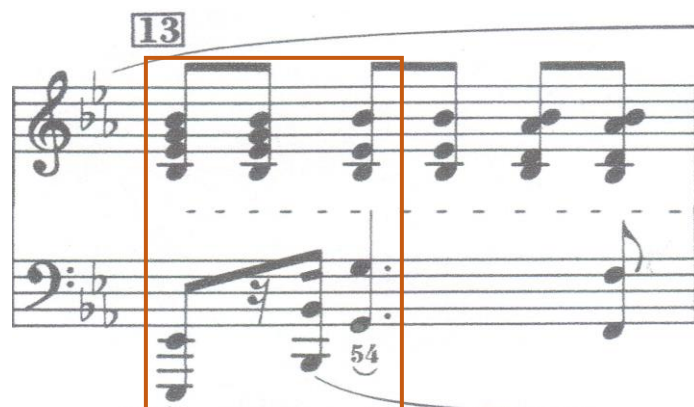
תיבות 5-6 - המתח ממשיך להבנות, כאשר המלודיה ממשיכה לטפס על ידי שימוש באותם המוטיבים.

תיבה 7 – מופיע המוטיב הרביעי - **מוטיב ה"אנחה"** - מוטיב של ירידה בחצאי טון (מופיע כאן בשילוב קפיצות באוקטבה). זהו אלמנט מנוגד בעל אופי מהורהר/שואל/מבקש, ללא חלקי שש-עשרה. בניגוד לחלק הראשון, בקטע זה המלודיה נמצאת בירידה.

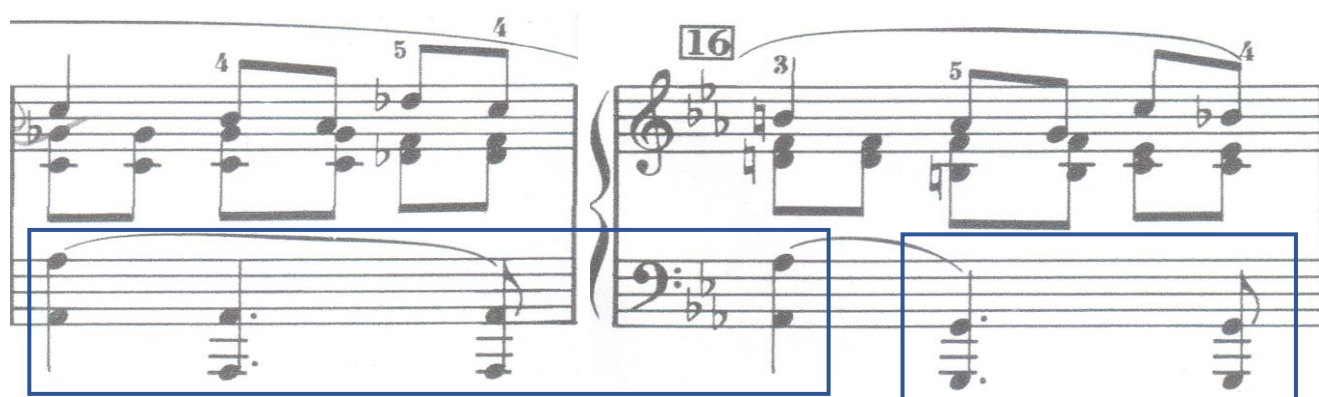

תיבות 9-10 מסיימות את הנושא – חזרה לחלק הראשון של הנושא, על ידי קפיצה חריפה של טריטון.

תיבה 11 - חוזרת הטוניקה והנושא מתחיל מחדש, אך מופיע שינוי בתיבה 13, כאשר הנושא עובר לדרגה השלישית – מי במול מז'ור. נדמה ששינוי זה, למרות ההרמוניה המז'ורית, מוסיף עוד כוח וביטחון, ומגביר את האלמנט התקיף והמאיים, כמעט באופן מוגזם.

תיבה 15 - ישנה חזרה לאלמנט שהופיע בתיבה 7, עם אותם המוטיבים. מוטיב ה"אנחה" - ירידה כרומטית מנקודת עוגב על לה במול, לנקודת עוגב על סול, תוך כדי קפיצות באוקטבה. הנושא מסתיים בקדנצה בתיבה 18.

תיבות 19-34 - הנושא חוזר במדויק, מלבד שינוי דינמיקה דרמטי - מפיאנו לפורטה.

החטיבה הבאה נפתחת בתיבה 35 באקורד רה במול מז'ור בהיפוך ראשון – דרגה שנייה נפוליטנית בדו מינור, במעין **מוטיב של "תרועה"**. חלקי השש-עשרה **והפורטיסימו** מחזירים אותנו למאפיין התקיף הפותח את היצירה, אך מיד בתיבה הבאה מופיעה תשובה **בפיאנו** המבוססת על **מוטיב ה"אנחה"**, שהופיע לראשונה בתיבות 7-8.

תיבה 37 - שוב מופיעה ה"תרועה", כעת ברגיסטר גבוה יותר, ומיד אחריה התשובה בפיאנו, שעוברת כעת פיתוח: על רקע נקודת עוגב על סול, המלודיה מטפסת מעלה, וההרמוניה ברצף של אקורדים מוקטנים בירידה כרומטית, **המסתיים ב-V/VII**. בתיבה 39 יש עלייה דינמיקה ובמתח, ומופיע קרשנדו, שממשיך עד לתיבה 42, שם **הטונאליות מתבססת בסולם סול מז'ור**, והאווירה כולה מתבהרת, בקטע אשר מהווה ניגוד לאווירה הקודרת ולמתח שמאפיינים את היצירה.

קטע זה מאופיין **באחידות קצבית של חלקי שש-עשרה ביד ימין**, ישנה נקודת עוגב על סול לכל אורך הקטע (מתיבה 38 עד תיבה 55) והרמוניה פשוטה ובהירה, שיוצרת אווירה אופטימית ונטולת דאגה.

בסוף החטיבה, בתיבה 55, יש גשר שמחזיר אותנו לסולם דו מינור ולנושא הראשי של הפולונז. הגשר מבוסס על המוטיב של הירידה הכרומטית.

תיבה 56 - חוזר הנושא הראשי של הפולונז ללא שינויים.

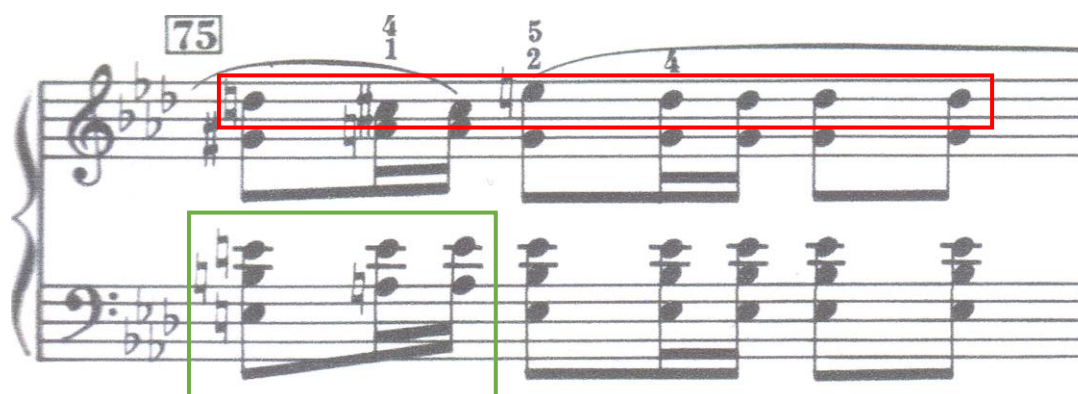
אחרי סימן החזרה מתחילה חטיבה חדשה, בסולם לה במול מז'ור.

תיבה 72 - החטיבה נפתחת בנושא המתאפיין באווירה ריקודית ורגועה. המלודיה מופיעה בסופרן ומורכבת משני מוטיבים:

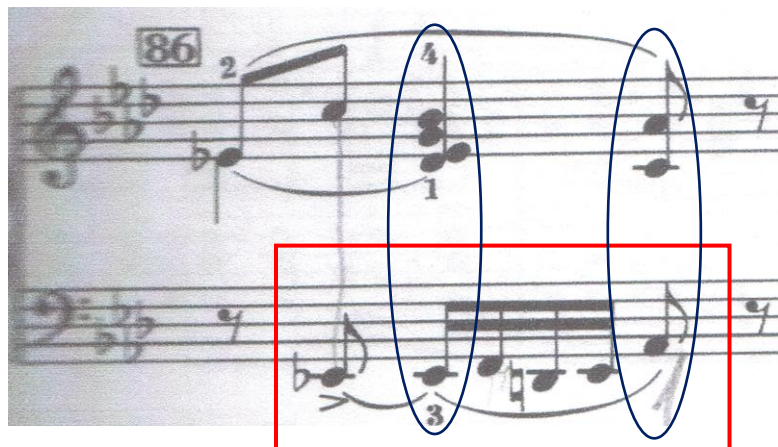
1. עלייה כרומטית, המבוססת על הצלילים בירידה, מתיבות 7-9.

2. תבנית של שכן כפול (בתיבות 74-75), שמופיעה על רקע תבנית קצבית אופיינית לפולונז.

- תיבות 72-86 - מופיעה הרמוניה לא קלאסית/שגרתית, עם שורה של מודולציות מפתיעות ומהירות:
- תיבה 73 - מסולם לה במול מז'ור לסולם לה מז'ור (דרך אנהרמוניה - גרמני יסודי של לה במול מז'ור= V_7 של לה מז'ור).
- תיבה 76 - מסולם לה מז'ור לסולם לה במול מז'ור (דרך V_5^6/Ab)
- תיבה 78 - מסולם לה במול מז'ור לסולם דו מז'ור.
- תיבה 79 – מסולם דו מז'ור לסולם לה במול במז'ור.
- תיבה 80 - ישנה חזרה לנושא הפותח את החטיבה, ואחריו, על ידי שימוש באותם המוטיבים, שורה נוספת של מודולציות:
- תיבה 81 – מסולם לה במול מז'ור לסולם לה מז'ור.
- תיבה 82 – מסולם לה מז'ור לסולם סי במול מז'ור.
- תיבה 84 - מסולם סי במול מז'ור לסולם לה מז'ור.
- תיבה 86 - מסולם לה מז'ור לסולם לה במול מז'ור.
- תיבה 86 - מופיע הסיום של החלק הראשון של הטריו, בו קדנצה של V_7 -ל-I עם תבנית של שכן כפול.

פתיחה מפתיעה ופתאומית זו מתחלפת באופן חד, במלודיה בעלת אופי רגוע, המבוססת על **מוטיב הטרצה היורדת בצעדים**, עם ליווי של אקורדים מפורקים וצלילים עוברים ביד שמאל, בחלקי שש-עשרה.

תיבות 93-94 - מופיע רצף של אקורדים מוקטנים בעלייה כרומטית (אלמנט שכבר הופיע בתיבות 39-41, בירידה). תיבות אלה מתאפיינות בתנועה מקבילה בין הקולות – הבס והסופרן נעים בחלקי שש-עשרה, והקול האמצעי בקצב מנוקד.

עלייה זו מובילה, דרך ה- V_7/V , ל- V_7/Fm , לקדנצה על החמישית (דו), המדגישה את **תבנית השכן הכפול**. אלמנט זה והגוון הפריגי של הקדנצה מזכירים לנו כי היצירה נכתבה בספרד.

תיבה 98 - ישנו גשר המחזיר אותנו לסולם לה במול מז'ור, דרך **המהלך** ההרמוני $II/Ab=IV/Fm$, ל- V_7/Ab המשורטט בקול יחיד.

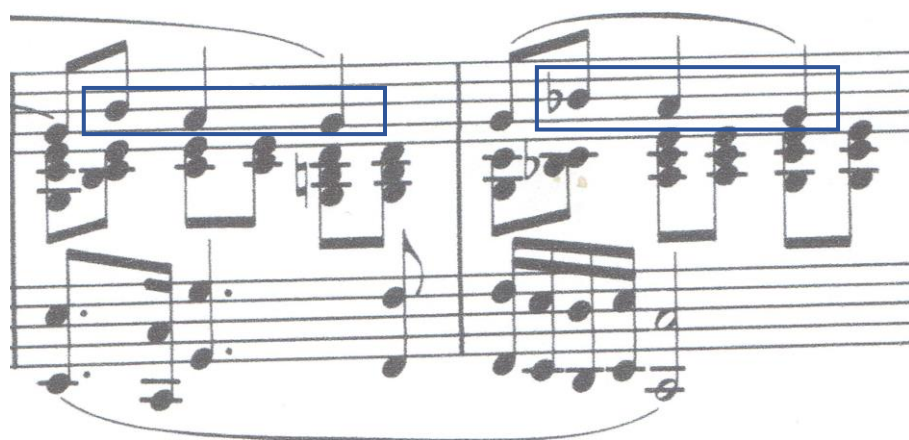

תיבות 99-112 חוזרות במדויק על הנושא בתיבות 72-85.

תיבות 113-116 – חלק זה בנוי על **תבנית חוזרת**, אשר הופיעה בקדנצה
 בתיבה 86, עם **מוטיב השכן כפול** ביד שמאל, ומתפקד כגשר שמחזיר אותנו
 לסולם דו מינור ולנושא הראשי של הפולונז.

תיבה 117 – חוזר הנושא הראשי בפורטיסימו, אך הפעם מולבש עליו **המוטיב**
 של **הטרצה היורדת בצעדים**, שמופיע עם הרמוניה חדשה (במבנה חוזר של V-
 VI / I-VI / לסירוגין).

תיבות 121-129 חוזרות כפי שהופיעו קודם לאורך היצירה.
 תיבה 130 - נקודת העוגב על לה במול נמשכת, ומובילה לאקורד נפוליטני
 (הופיע בתיבה 35), אחריו הפסקה דרמטית וקדנצה סופית המסומנת
 בפורטיסימו.

סיכום העבודה:

מאפיינים חטיבות	תיבות	טונאליות והרמוניה בולטת	מוטיבים בולטים
A	תיבות 1-18 (בפיאנו) תיבות 19-34 (בפורטה)	- סולם דו מינור	שימוש במוטיבים 1, 2, 3, ו-4
B	תיבות 35-54	- שימוש באקורד רה במול מז'ור בהיפוך ראשון – דרגה שנייה נפוליטנית בדו מינור - מודולציה לסולם סול מז'ור	מבוסס על מוטיב 4
גשר	תיבה 55, מחזיר אותנו מסולם סול מז'ור לסולם דו מינור		
A	תיבות 56-71	- סולם דו מינור	שימוש באותם מוטיבים כפי שהופיעו בחלק A קודם לכן
C	a	תיבות 72-86	- סולם לה במול מז'ור
	b	תיבות 87-97	- סולם פה מינור - קדנצה פריגית על דו
	גשר	תיבה 98 - מחזיר אותנו מסולם פה מינור לסולם לה במול מז'ור	
	a	תיבות 99-113	- סולם לה במול מז'ור
גשר	תיבות 113-116, מחזיר אותנו מסולם לה במול מז'ור לסולם דו מינור	- סולם דו מינור - שימוש באקורד נפוליטני יסודי	
A'	תיבות 117-133	- סולם דו מינור	שימוש במוטיבים 1, 2, 3 ו-4. מוטיב 2 מודגש

*מוטיבים בולטים ביצירה:

- 1 - מוטיב של אקורד מפורק בעלייה נועזת בדילוגים.
- 2 - מוטיב של ירידה של טרצה בצעדים.
- 3 - תבנית של שכן כפול.
- 4 - מוטיב ה"אנחה" – ירידה כרומטית.

נספח - תווים

II. Polonaise In C Minor

Allegro maestoso

Op. 40, No. 2

4. *p* *sotto voce*

5

9

13

16 *dim.* *cresc.*

19 *f*

23 *5 3 1* *5 4 1* *5 4 1* *5 4 1*

27 *cresc.*

31 *dim.* *ret.*

35 *ff.* *p* *ff.*

38

p

cresc.

41

dim.

44

47

50

The image displays a page of musical notation, likely for piano, featuring five systems of staves. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings like "cresc." and "dim.".

System 1 (Measures 53-55): The first system begins with measure 53, marked with a box. It features a complex melodic line in the right hand with many sixteenth notes and some slurs. The left hand has a steady eighth-note accompaniment. Measure numbers 53, 54, and 55 are indicated above the staff.

System 2 (Measures 56-59): The second system starts with measure 56, also boxed. The right hand continues with a dense texture of chords and sixteenth notes. The left hand maintains its accompaniment. Measure numbers 56, 57, 58, and 59 are indicated above the staff.

System 3 (Measures 60-63): The third system begins with measure 60, boxed. The right hand shows a change in texture with more sustained chords. The left hand continues with eighth notes. Measure numbers 60, 61, 62, and 63 are indicated above the staff.

System 4 (Measures 64-67): The fourth system starts with measure 64, boxed. A "cresc." (crescendo) marking is present in the right hand. The texture remains dense with many notes. Measure numbers 64, 65, 66, and 67 are indicated above the staff.

System 5 (Measures 68-71): The fifth system begins with measure 68, boxed. A "dim." (diminuendo) marking is present in the right hand. The piece concludes with a double bar line. Measure numbers 68, 69, 70, and 71 are indicated above the staff.

72 *espress.* *pp*

75

77

80

83

(a) Played: Measure 104 is the same.

(b) Played: Measure 112 is the same.

36

ff

p

89

2

1

3

5

1

5

4

3

5

1

2

1

4

1

3

2

4

1

4

5

91

ff *p*

3 4 5 4 5

1 1 2 1 2

2 4 3 1 3 4 1 4

94

dim. - - - -

96

1 2 1 5 4 2 4 2 5 1

slentando

2 5

1

Table 1

115

118

122

126

129

④ Played: